

Zuiderzeestraat 75 G, wijk 4 te Urk

rapport 4739

Zuiderzeestraat 75 G, wijk 4 te Urk

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

E. Jacobs

Colofon

ADC Rapport 4739

Zuiderzeestraat 75G, wijk 4 te Urk

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteur: E. Jacobs

In opdracht van: Dhr. A. Kaptein

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 8 juli 2016

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'A' followed by a long, horizontal, slightly wavy line.

Autorisatie:

A. Muller

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten

Postbus 1513

3800 BM Amersfoort

Tel 033-299 81 81

Fax 033-299 81 80

Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	9
2.1 Doelstelling en vraagstelling	9
2.2 Methodiek	9
2.3 Resultaten	10
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	14
3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	16
3.1 Plan van Aanpak	16
3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	17
3.3 Conclusies	18
4 Aanbeveling	19
Literatuur	20
Geraadpleegde websites	20
Lijst van afbeeldingen en tabellen	20
Verklarende woordenlijst	21
Bijlage 1 Boorgegevens	30

Samenvatting

In opdracht van Dhr. A. Kaptein heeft ADC ArcheoProjecten begin juli 2016 een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op de locatie Zuiderzeestraat 75G, Wijk 4 te Urk (afb. 1 en 2).

Aanleiding is de voorgenomen sloop van de bestaande bebouwing en de daarop volgende aanleg van nieuwbouw.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied gelegen is op de zuidflank van een tijdens het Saalien gevormde keileembult die in het Weichselien (deels) bedekt is geraakt met dekzand. Deze keileembulten vormden de hoge (droge) plekken in het landschap die geschikt waren om een kamp op te slaan (tijdelijke bewoning door jagers-verzamelaars; Laat-Paleolithicum en Mesolithicum) of om een langere tijd te bewonen (landbouwers; vanaf het Midden-/Laat-Neolithicum). Niet uitgesloten kan worden dat het plangebied verder deel uitmaakt van een zone waar vanaf de 11^e eeuw AD pluggenbemesting heeft plaatsgevonden.

Geraadpleegd historisch kaartmateriaal laat zien dat het plangebied waarschijnlijk tot in de 20ste eeuw onbebouwd is. De oorsprong van de huidige woning binnen het plangebied gaat terug tot 1947.

Op basis van het bovenstaande kunnen er in het plangebied archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De kans op het voorkomen van resten wordt hoog geacht voor de perioden (Laat-)Paleolithicum - Vroeg-Neolithicum (jagers-verzamelaars) en Middeleeuwen. Voor de perioden Midden-Neolithicum t/m Romeinse tijd (landbouwers) wordt de kans middelhoog geacht, omdat er tot op heden in de omgeving van het plangebied geen archeologische resten/vindplaatsen uit deze perioden zijn aangetroffen.

De archeologische resten, indien aanwezig, worden in en/of direct onder de bouwvoor (eerste 30 cm) verwacht; in of aan de top van het mogelijk daaronder gesitueerde plaggende of in de top van het daaronder gesitueerde dekzand.

De eventueel aanwezige archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- en/of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot kunnen door de naar verwachting in het verleden heersende ondiepe grondwaterstanden (beïnvloed door de Zuiderzee en door slecht doorlatende keileemlagen) goed zijn geconserveerd, maar dat zal vooral afhangen van de diepte waarop dergelijke resten voorkomen.

Voor de periode Nieuwe tijd heeft het plangebied een lage verwachting aangezien het plangebied in deze periode onbebouwd was.

Teneinde deze verwachting te toetsen en aan te vullen is in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Hierbij is op een diepte van 1,6 tot 1,9 m – Mv de top van de ongestoorde ondergrond aangeboord. Hierboven op bevindt zich bij boring 1 en 2 een circa 35 cm dikke inspoelingslaag. Bij boring 3 betreft dit een omgewerkte laag, die ontstaan is door bewerking van de bodem waarbij de inspoelingslaag vermengd is met de top van de ongestoorde ondergrond. Vanaf 130 cm –mv tot gemiddeld 70 cm –mv is sprake van de aanwezigheid van een humeus akkerpakketplaggende. Deze is bij onderzoek al vaker aangetroffen en de vorming ervan kan vermoedelijk in de periode van de 13^e tot en met de 18^e eeuw geplaatst worden. Het geheel wordt afgedekt door een opgebracht pakket, waarschijnlijk ter egalisering van het terrein direct voorafgaand aan de aanleg van de woningen in 1947.

Samenvattend kan gesteld worden dat de bodemopbouw binnen het plangebied intact is. De enige uitzondering hierop betreft de locatie van de uit 1947 daterende kelder in de zuidwesthoek van de bestaande woning. Verder is vastgesteld dat sprake is van de aanwezigheid van een akkerpakketplaggende. De opgestelde archeologische verwachting kan daarom vooralsnog gehandhaafd blijven en de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische waarden kan vooralsnog niet uitgesloten worden.

Gezien dit gegeven adviseert ADC ArcheoProjecten om in het plangebied tijdens de sloop- en graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. De archeologische begeleiding

dient hetzelfde doel als een opgraving (AB/Opgraven). Dit betekent dat bij de civiele werkzaamheden aangetroffen vondsten of archeologische sporen worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd.

De keuze voor deze vorm van vervolgonderzoek is gebaseerd op het relatief kleine oppervlak van het plangebied en het feit dat een deel hiervan al is verstoord bij de aanleg van de uit 1947 daterende kelder.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE). Geadviseerd wordt om in samenspraak met de bevoegde overheid te kijken of de begeleiding eventueel uitgevoerd kan worden door de lokale amateurvereniging.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd:	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In opdracht van Dhr. A. Kaptein heeft ADC ArcheoProjecten begin juli 2016 een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op de locatie Zuiderzeestraat 75G, Wijk 4 te Urk (afb. 1 en 2).

Aanleiding is de voorgenomen sloop van de bestaande bebouwing en de daarop volgende aanleg van nieuwbouw.

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg, die onderdeel uitmaakt van de Monumentenwet, moeten archeologische (verwachtings)waarden gewaarborgd zijn in het bestemmingsplan. In het vigerende bestemmingsplan 'Kom Urk 2013', dat op 27 juni 2013 door de gemeente Urk is vastgesteld, heeft het plangebied de dubbelstemming Waarde Archeologie 2.¹ Binnen deze zone geldt dat voor bodemingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 0,50 m onder maaiveld een omgevingsvergunning noodzakelijk is.

Ten behoeve van het verkrijgen van een omgevingsvergunning dient de initiatiefnemer in dat geval een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3).² Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Urk heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

¹ http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0184.BV2013KOMURK-0301/r_NL.IMRO.0184.BV2013KOMURK-0301_2.15.html

² SIKB 2013.

De volgende administratieve gegevens zijn van toepassing:

Opdrachtgever:	Dhr. A. Kaptein Zuiderzeestraat 75G 8321 GG Urk Tel. 06 23048540
Fase(n) AMZ-cyclus:	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek
Aanleiding:	Sloop bestaande bebouwing en daarop volgende nieuwbouw
Locatie:	Zuiderzeestraat 75G, wijk 4
Plaats:	Urk
Gemeente:	Urk
Provincie:	Flevoland
Kadastrale gegevens:	1767
Kaartblad:	20 ^E
Oppervlakte plangebied	85 m ²
Coördinaten:	168.939 /519.474 168.937 /519.479 168.942 /519.477 168.940 /519.472
Bevoegde overheid met contactgegevens:	Gemeente Urk De heer P. van Slooten Postbus 77 8320 AB Urk Tel. 0527-689868
Deskundige namens de bevoegde overheid met contactgegevens:	Chris Sueur Buro de Brug BV E: c.sueur@burodebrug.nl M: 06 13313537
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	4006781100
ADC-projectcode:	4180465
Auteur:	E. Jacobs
Projectmedewerker(s):	J. van Rooij
Autorisatie:	A. Muller
Periode van uitvoering:	Juli 2016
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	https://doi.org/10.17026/dans-znh-gj6w

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

De beschrijving van de historische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

- Historisch kaartmateriaal 19^e en 20ste eeuw
- Bodemkaart 1:50.000
- Recente luchtfoto's (Google Earth)
- AHN-beelden
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
- Archeologische onderzoeksrapporten

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied, beschrijving huidig gebruik en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied is gelegen in de historische kern van Urk en betreft het pand Zuiderzeestraat 75G.

Het plangebied is momenteel in gebruik als woning en voorzien van een dunne betonvloer.

Op basis van de opgevraagde gegevens met betrekking tot de milieuhygiënische situatie in het plangebied kan worden geconcludeerd dat tot op heden op de locatie nog geen milieukundig bodemonderzoek heeft plaatsgevonden.³

In het kader van het onderzoek zijn gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIC.⁴ Uit de hierop ontvangen gegevens blijkt dat onder de vloer van de bestaande bebouwing geen kabels- of leidingen aanwezig zijn.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 500m rondom het plangebied. De begrenzing van deze zone is gebaseerd op het gegeven dat hierbinnen sprake is van voldoende informatie om een uitspraak te doen over de archeologische verwachting die representatief is voor het plangebied.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland:

Aard ingreep:	Sloop bestaande woning en aanleg nieuwe woning
Wijze fundering:	op staal
Onderkeldering:	Bestaande bebouwing zuidwestzijde smalle kelder circa 2 m diep. Bij nieuwbouw aan straatzijde tot circa 3,15 m – mv
Diepte bodemverstoring:	Circa 3,15m -mv ter plaatse van kelder straatzijde
Oppervlakte bodemverstoring:	84 m ²
Verwachte wijziging grondwaterstand:	Onbekend
Toekomstige ligging boven- en ondergrondse infrastructuur:	Gelijk aan huidige situatie
Toekomstige ligging verharding:	Onbekend

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ⁵	Gestuwde keileem van de Formatie van Drente, Laagpakket van Gieten, mogelijk afgedekt met dekzand van de Formatie van Bostel, Laagpakket van Wierden.
Geomorfologie ⁶	Niet gekarteerd, vanwege de ligging binnen de bebouwde kom. Op basis van de archeologische basiskaart van de gemeente Urk ligt het plangebied op een keileembult/stuwwal.
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁷	Niet gekarteerd vanwege ligging bebouwde kom
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁸	8,23 m +NAP

³ <http://www.bodemloket.nl/kaart>

⁴ Klic-melding 16G269500

⁵ De Mulder et al., 2003

⁶ Alterra, 2003

⁷ Stichting voor Bodemkartering, 1988

Urk ligt op een keileembult (ca. 9 m +NAP) die is gevormd door het landijs in het Saalien (200.000 – 130.000 jaar geleden), een fase van de voorlaatste ijstijd.⁹ Dit keileem bestaat uit glaciële sedimenten die zijn afgezet als grondmorene. Onderdeel van deze morene zijn de grote stenen (zwerfkeien) die op en rond Urk veel in de ondergrond voorkomen. In het Holoceen is door de erosieve werking van de zee veel van het keileem bij Urk verdwenen. Hierdoor liggen op een aantal plaatsen de afzettingen van de Formatie van Boxtel (voorheen Formatie van Eindhoven) aan het oppervlak. De Formatie van Boxtel is onder wisselende klimatologische omstandigheden afgezet door wind of kleine rivieren.¹⁰

De ligging van het dekzand vertoont in de Noordoostpolder een helling in zuidwestelijke richting. In het zuidwesten wordt het veelal pas op 8 á 9 m -mv. aangetroffen. Hier laat het Pleistocene dekzand vrij veel reliëf zien. Dit is ontstaan door een aantal diepe riviergeulen (de IJssel, de Vecht en de Kuinder) waarlangs enkele (rivier)duinen voorkomen. Door deze geulen werd het water afgevoerd naar zee.

Omstreeks het Atlanticum (5500-2500 v. Chr.) was in het gehele Noordoostpolder-gebied een meer of minder dik veenpakket aanwezig. De veengroei was begonnen aan het begin van het Atlanticum (omstreeks 8300 v. Chr.) en heeft vrijwel de hele polder bedekt. Urk heeft deel uitgemaakt van dit grote veeneiland aan de oostzijde van het Flevomeer. In de Vroege Middeleeuwen is de keileembult van Urk waarschijnlijk al losgeraakt van het oostelijk veengebied door invloed van de zee.

Het diepere zand rond Urk behoort tot preglaciële zandafzettingen.¹¹ Dit zand is door het smeltwater van het naderende landijs voor het ijsfront afgezet. In het westelijk deel van Urk ligt het aan het oppervlak. De afzetting bestaat uit fijn zand met dunne leemlaagjes welke door de ijsbeweging, vooral in de buurt van het contact met keileem, stuwingsverschijnselen vertoont. Het zand vertoont plaatselijk een sterke gelijkenis met dekzand. Deze afzettingen hebben dan ook mogelijk een deels eolische oorsprong. De situatie rond Urk is echter zeer complex, omdat er meerdere soorten zandafzettingen zijn aangetroffen, zowel mariene, fluviale als eolische zanden. Meerdere afzettingen zijn later ook nog verstoord of opnieuw afgezet.¹²

De zandafzetting op de keileembult van Urk is vaker geconstateerd, maar over de oorsprong ervan bestaat nog veel onduidelijkheid. Tijdens een opgraving in Wijk 5 is dezelfde afzetting aangetroffen.¹³ In de rapportage wordt gesproken over een verstuving uit het Holoceen, of een dekzandafzetting uit de laatste IJstijd, het Weichselien. Er is echter nog te weinig veldonderzoek gedaan op en rond Urk om de ouderdom van de verschillende afzettingen nauwkeurig te bepalen.

In het Dinoloket¹⁴, de centrale toegangspoort tot Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO), wordt aangegeven dat ter hoogte van het plangebied de ondergrond tot op een diepte van circa 5 m – mv uit holocene afzettingen bestaat, d.w.z. zeer fijn tot uiterst grof zand, kleiig tot grindig, lokaal schelphoudend; klei, siltig tot zandig, lokaal humeus; veen. Daaronder bevinden zich gestuwde afzettingen. Deze afzettingen behoren, van boven naar onder, tot respectievelijk de Formatie van Drente, de Formatie van Drachten en de Formatie van Urk.

⁸ <http://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

⁹ Wiggers 1986.

¹⁰ Mulder *et al* 2003.

¹¹ Wiggers 1955.

¹² Kerkhoven 2003.

¹³ Van den Berg 2004.

¹⁴ <https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen>

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 3):

AMK-terrein	Omschrijving	Datering ¹⁵	Opmerking
11.987	Stads- of dorpskern	LME-NT	Toponiem: Urk, Oude Stads- Of Dorpskern Complex: nederzetting Waarde: Terrein van hoge archeologische waarde Betreft een terrein met resten van het dorp en eiland Urk uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. In de bodem kunnen nog belangrijke resten aanwezig zijn uit de bestaansperiode van het dorp. Rondom de keileembult, welk de Berg wordt genoemd en waarop het tegenwoordige dorp Urk is gebouwd, bevond zich een uitgestrekt laagland. De Berg zal vermoedelijk in de 10e eeuw veel breder zijn geweest. Aanvankelijk was op de Berg geen dorpsbewoning gelegen, de nederzettingen waren in het laagland gevestigd. Ten westen van het huidige dorp Urk heeft het dorp Espele gelegen. Het dorp moest naar het oosten verplaatst worden door de oprukkende zee. Dit dorp Espele kan beschouwd worden als de oorsprong van het huidige dorp Urk. Tijdens de Allerheiligenvloed van 1570 verdwenen de laatste restanten van Espele. De nederzetting kwam geleidelijk hoger te liggen op de Berg en kan geïdentificeerd worden met Urk. Ook na de stormvloed van 1570 verdwenen stukken land nog in zee. Zo zijn ook in de tweede helft van de 18e eeuw huizen weggeslagen. Voor de inpoldering had Urk een omtrek van ca. 4 km en een oppervlak van ong. 80 ha. Met zekerheid is te zeggen dat de Berg en de plaats van het huidige dorp nog in de tweede helft van de 17e eeuw met bouwland was bedekt. Vermoedelijk is hiervoor op deze plaats uitsluitend landbouw beoefend. Alhoewel in de loop van de tijd het eiland druk bebouwd is en er veel grondwerkzaamheden hebben plaatsgevonden, kunnen in de bodem nog resten aanwezig zijn.

Onderzoeksmelding	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
33625	Bureau-/booronderzoek	In 1 boring is fragment vuursteen aangetroffen (85 en 100 cm –Mv). In de overige boringen zijn echter geen archeologische indicatoren aangetroffen.	Geadviseerd is het terrein vrij te geven en eventueel alleen begeleiding uit te voeren door amateurs.
33626	Bureau-/booronderzoek	In de top van de C-horizont (75 tot 120 cm – Mv) zijn enkele vuursteenafslagen en een vuursteenkern gevonden. (Mesolithisch/Neolithisch)	Indien C-horizont geraakt wordt bij werkzaamheden dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden.
15387	Begeleiding	Begeleiding sloop 19 ^e eeuwse woning waarbij a.w. is aangetroffen.	Niet van toepassing

¹⁵ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

Onderzoeksmelding	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
15389	Begeleiding	Er zijn geen archeologische waarden of indicatoren aangetroffen.	Niet van toepassing
40393	Bureau-/booronderzoek	Geen archeologische waarden aangetroffen.	Geadviseerd is terrein vrij te geven voor ontwikkeling.
23152	Bureau-/booronderzoek	Locatie ligt op een keileemopduiking die plaatselijk is afgedekt met een plaggendek. Tevens is mogelijk een oude verkavelingssloot of greppel aangetroffen.	Geadviseerd is de ontwikkeling archeologisch te begeleiden.
9339	Opgraving	Bewoningssporen 17 ^e /18 ^e eeuw met daaronder 13 ^e t/m 18 ^e eeuws plaggendek. Onder plaggendek 13 ^e t/m 15 ^e eeuwse sporen van structuren.	Niet van toepassing
33628	Bureauonderzoek	Kans op aanwezigheid archeologische waarden	Geadviseerd is een opgraving uit te voeren.

Waarneming	Omschrijving	Datering ¹⁶	Opmerking
423390	Vuursteen	Meso/Neo	Aangetroffen tijdens booronderzoek (zie onderzoeksmeldingsnr. 33.625).
423392	Vuursteen, aw	Meso/NT	afslagen, kernen en aardewerk. Aangetroffen tijdens booronderzoek (zie onderzoeksmeldingsnr. 33.626).
403923	Gedraaid aw	LME/NT	Complexiteit: huisplaats. Aangetroffen tijdens begeleiding (zie onderzoeksmeldingsnr. 15.387)
404126	Gedraaid aw	NT	Tijdens begeleiding

Op de landelijke en gemeentelijke verwachtingskaarten staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Hoge verwachting	
Gemeentelijke beleidskaart	Hoge indicatieve verwachting	

Een luchtfoto-analyse heeft niet plaatsgevonden aangezien de locatie al sinds 1947 bebouwd is.

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

Gedurende het Laat Paleolithicum, Mesolithicum en het begin van het Neolithicum werd het gebied van de huidige Noordoostpolder bewoond door jagers-verzamelaars. De tijdelijke kampementen bevonden zich op gunstige plaatsen in het landschap en werden dan ook herhaaldelijk bezocht. Geschikte locaties - zoals rivierduinen en dekzandruggen - lagen in de nabijheid van water, zodat optimaal gebruik kon worden gemaakt van de diversiteit aan natuurlijke voedselbronnen, drinkwater en transportroutes. Archeologische resten (voornamelijk vuursteenfragmenten) die gedateerd kunnen worden in de periode Laat-Paleolithicum-Mesolithicum zijn onder andere gevonden op een groot aantal rivierduinen in het zuidelijke deel van de Noordoostpolder en in de omgeving van het Kuinrebos.

¹⁶ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

Rond 5000 voor Chr. begon het Neolithicum, de periode waarin de mens zich voor het eerst permanent op een locatie vestigde en veeteelt en akkerbouw zijn intrede deed. Doordat het Noordoostpoldergebied rond deze periode sterk vernatte, zorgde het moeras-/lagunaire landschap voor een rijk aanbod van natuurlijke voedselbronnen (zoals vis, wild, gevogelte en vruchten). Daartegenover stond dat de bewoningsmogelijkheden afnamen. Slechts rivierduinen, keileembulten en oeverwallen vormden de hoge (droge) plekken die ook geschikt waren om een kamp op te slaan of een langere tijd te bewonen. Bij opgravingen zijn de resten van neolithische gemeenschappen op verschillende plaatsen aan het licht gekomen, zoals op Schokland (kavel P14), Urk (kavel E4) en de 'oudste' prehistorische akker (S4) te Swifterbant. Door de verdergaande vernatting van het veengebied raakte het Noordoostpoldergebied vanaf ruwweg de Bronstijd grotendeels onbewoonbaar. Uit deze periode zijn dan ook relatief weinig gegevens bekend.

Pas in de Middeleeuwen werden pogingen gedaan om het veengebied te ontginnen, bewoonbaar te maken en in gebruik te nemen. De oudst bekende vermelding van de naam 'Urk' is afkomstig van een schenkingsakte uit 966 van keizer Otto I aan het Sint-Pantaleonsklooster te Keulen. In deze akte wordt gesproken over 'een zeker eiland in Almere, dat Urch genoemd wordt'. Door de zeespiegelstijging ontstond in 1200 de Zuiderzee, waardoor Urk een eiland werd. Omdat er nog geen beschoeiing aanwezig was, hebben vooral in de 12^e en 13^e eeuw vele landverliezen plaatsgevonden. De stormvloed van 1170 heeft hier ook een groot aandeel in gehad.¹⁷ Uit tot op heden uitgevoerd onderzoek kan afgeleid worden dat de historische kern van Urk grotendeels op een plaggendek is aangelegd. Het plaggendek ligt op de flanken van de keileemopduiking van Urk. De aanvang van de plaggendek-vorming op Urk kan in de 13^e - 14^e eeuw worden gedateerd en kan doorlopen tot in de 17^e - 18^e eeuw. Uit de literatuur was al bekend dat de historische kern van Urk op bouwland is aangelegd. Dit bouwland was in het bezit van de bewoners van het verdronken dorp Espeloo, die in de 16^e eeuw hun dorp wegens het oprukkende water moesten verlaten.¹⁸ Dit bouwland, plaggendek, is in de afgelopen jaren tijdens diverse onderzoeken aangetroffen.

Historische kaarten voorafgaand aan het midden van de 19^e eeuw zijn niet nauwkeurig genoeg om exacte locatie en omvang van bebouwing te bepalen (afb. 4). Tot aan het begin van de 20ste eeuw lijkt de bebouwing zich echter voornamelijk te concentreren aan de noordoostzijde van de kerk. Laatstgenoemde bevindt zich direct ten zuiden van het hier besproken plangebied, waarbij de bij de kerk behorende pastorie direct ten oosten van het plangebied is gesitueerd. De oorsprong van het kerkje, ook wel het Kerkje aan Zee genaamd, gaat terug tot rond 1600. Als gevolg van kustafslag kwam het kerkje al snel op een eilandje voor de kust van Urk te liggen. Het was alleen wadend door het water dan wel per bootje te bereiken, vandaar de naam. In 1786 werd de kerk vanwege bouwvalligheid herbouwd in zijn huidige vorm. In de loop van het eerste en tweede kwart van de 20ste eeuw breidde de bebouwing zich in westelijke en zuidelijke richting uit.¹⁹ De oorsprong van de huidige pandjes Zuiderzeeweg 75H en 75G dateert op basis van een bouwtekening uit 1947 (afb. 5 en 6). Zowel het pandje 75H als 75G waren daarbij voorzien van een kleine, circa 2 m diepe kelder. Bij nr. 75 bevindt deze zich aan de zuidwestzijde van het huis. In 1970 vond bij beide pandjes een kleine verbouwing plaats, waarbij de keuken aan de westzijde middels een uitbouw iets vergroot wordt.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *"Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?"* kan als volgt worden beantwoord:

Het plangebied ligt op de zuidflank van een tijdens het Saalien gevormde keileembult/stuwwal die in het Weichselien (deels) bedekt is geraakt met dekzand. Deze keileembulten vormden de hoge (droge) plekken in het landschap die geschikt waren om een kamp op te slaan (tijdelijke bewoning

¹⁷ Van der Heide 1990.

¹⁸ Kerkhoven 2003.

¹⁹ <http://www.topotijdreis.nl/>

door jagers-verzamelaars; Laat-Paleolithicum en Mesolithicum)) of om een langere tijd te bewonen (landbouwers; vanaf het Midden-/Laat-Neolithicum)). Niet uitgesloten kan worden dat het plangebied deel uitmaakt van een zone waar vanaf de 11^e eeuw AD pluggenbesteding heeft plaatsgevonden.

Geraadpleegd historisch kaartmateriaal laat zien dat het plangebied waarschijnlijk tot in de 20ste eeuw onbebouwd is. De oorsprong van de huidige woning binnen het plangebied gaat terug tot 1947.

Op basis van het bovenstaande kunnen er in het plangebied archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De kans op het voorkomen van resten wordt hoog geacht voor de perioden (Laat-)Paleolithicum - Vroeg-Neolithicum (jagers-verzamelaars) en Middeleeuwen. Voor de perioden Midden-Neolithicum t/m Romeinse tijd (landbouwers) wordt de kans middelhoog geacht, omdat er tot op heden in de omgeving van het plangebied geen archeologische resten/vindplaatsen uit deze perioden zijn aangetroffen. De archeologische resten, indien aanwezig, worden in en/of direct onder de bouwvoor (eerste 30 cm) verwacht; in of aan de top van het mogelijk daaronder gesitueerde plaggende of in de top van het daaronder gesitueerde dekzand.

De eventueel aanwezige archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- en/of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot kunnen door de naar verwachting in het verleden heersende ondiepe grondwaterstanden (beïnvloed door de Zuiderzee en door slecht doorlatende keilemlagen) goed zijn geconserveerd, maar dat zal vooral afhangen van de diepte waarop dergelijke resten voorkomen.

Voor de periode Nieuwe tijd heeft het plangebied een lage verwachting aangezien het plangebied in deze periode onbebouwd was.

Er dient opgemerkt te worden dat een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen niet geschikt is om te bepalen of er wel of niet restanten van muurwerk/funderingsresten aanwezig zijn in het plangebied.

Verder kan opgemerkt worden dat de bodem binnen het plangebied bij de aanleg van de bestaande woning in 1947 alsook de verbouwing daarvan in 1970 in meer of mindere mate verstoord zal zijn. De locatie van de kelder in de zuidwesthoek van het bestaande pand, die tot 2 m – mv reikt, zal in ieder geval tot verstoord zijn.

Voor de gespecificeerde verwachting gelden de volgende karakteristieken:

Karakteristiek	Omschrijving
Datering:	Laat Paleolithicum tot en met Late Middeleeuwen
Complexiteit(n):	Vuursteenstrooiing (Paleolithicum tot en met Neolithicum), akkerlaag en/of nederzettingssporen (Neolithicum t/m Late Middeleeuwen)
Omvang:	Groter dan plangebied
Landschappelijke en/of geologische context:	In de top van het zand
Diepteligging:	0,30 tot 1,5m -mv
Locatie:	Hele plangebied
Soort vindplaats:	Vindplaats met alleen een vondststrooiing / Vindplaats met alleen grondsporen / Vindplaats met zowel grondsporen als een vondststrooiing / Vindplaats met een archeologische laag
Uiterlijke kenmerken:	Vuursteenstrooiing (Paleolithicum tot en met Neolithicum), akkerlaag en/of nederzettingssporen (Neolithicum t/m Late Middeleeuwen)
Conservering:	Onbekend. Er kan eventueel sprake zijn van sterke verstoring als gevolg van aanleg huidige bebouwing
Wordt het archeologisch relevante niveau bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden:	Ja, o.a. aanleg kelder tot meer dan 2 m – mv

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

Nee, het plangebied is nog niet voldoende onderzocht. Sprake kan zijn van de aanwezigheid van archeologische waarden die samenhangen met de ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van Urk. Kans bestaat echter dat deze bij de aanleg van de huidige bebouwing geheel of grotendeels zijn beschadigd dan wel vernietigd. Geadviseerd wordt om binnen het plangebied een verkennend booronderzoek uit te voeren. Dit om de bodemopbouw in kaart te brengen evenals locatie en omvang van eventuele verstoringen daarvan.

3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.1 Plan van Aanpak

3.1.1 Inleiding

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting, zoals deze is geformuleerd in par. 2.4.

Op 4 juli 2016 werd een Plan van Aanpak opgesteld, waarin de werkwijze van het onderzoek werd vastgelegd.

In lijn met de conclusie naar aanleiding van de gespecificeerde verwachting (par. 2.4) is gekozen voor een verkennend booronderzoek.

Met het verkennende booronderzoek zal de bodemopbouw en de mate van intactheid daarvan bepaald worden. Het leidt tot beantwoording van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van de ondergrond in het plangebied?
- In hoeverre is deze opbouw nog intact?
- Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied?
- Zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP?
- Alhoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, zijn er desondanks toch archeologische indicatoren aangetroffen?
Zo ja:
 - Op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP zijn deze archeologische indicatoren aangetroffen?
 - Wat is de horizontaal ruimtelijke spreiding van deze archeologische indicatoren?
 - Wat is de aard en ouderdom van deze indicatoren?
- In welk opzicht kan op basis van het veldonderzoek de archeologische verwachting worden bijgesteld?
- In hoeverre worden de (mogelijk aanwezige) archeologische waarden bedreigd door toekomstige planontwikkeling?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

3.1.2 Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden

Voor het beantwoorden van de in par. 3.1.1 genoemde onderzoeksvragen is de volgende onderzoeksmethode toegepast:

Aantal boringen:	3
Boorgrid:	Geen, verspreid over het plangebied.
Diepte boringen:	Tot in de top van de ongestoorde C-horizont (maximaal 3 m –mv)
Boormethode:	Edelman met diameter 7cm / guts met diameter 3cm
Bemonstering:	Versnijden en/of verbrekken

De bodemtextuur en archeologische indicatoren worden beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²⁰ De X- en Y-coördinaten worden ingemeten met een GPS met een nauwkeurigheid van 2 m. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van hoogtegegevens geleverd door de opdrachtgever.

3.1.3 Monsternameplan

Hoewel een verkennend booronderzoek niet als primair doel het opsporen van archeologische vindplaatsen en indicatoren heeft, zullen eventuele relevante archeologische vondsten wel worden verzameld en indien mogelijk globaal worden gedetermineerd. Ook voor het onderzoek relevante bodemlagen zullen worden bemonsterd.

3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.2.1 Veldinspectie

Alle drie de boringen zijn binnen het pand zelf gezet. Ten behoeve hiervan zijn door de opdrachtgever op de aangegeven boorlocaties betonboringen gezet (afb. 7). Alle boringen zijn tot ruim beneden de top van de ongestoorde natuurlijke bodem gezet (C-horizont). De maximaal behaalde einddiepte bedraagt 2,4 m –Mv.

3.2.2 Lithologische beschrijving

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 2. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

Op basis van het verkennend booronderzoek blijkt dat het diepste geboorde pakket uit zwak siltig en lichtgrijs zand bestaat, pakket 1. De korrels zijn matig goed gesorteerd en de mediaanklasse van de korrelgrootte is zeer fijn (105-150 µm). De kleur van het sediment is lichtgrijs; de top van het pakket bevindt zich binnen het plangebied op variabele diepten: op 160 cm –mv in boring 1, 165 cm –mv in boring 2 en 190 cm –mv in boring 3.

Hierboven op bevindt zich bij boring 1 en 2 een lichtbruin, zwak siltig en zeer fijn zandpakket, pakket 2. De dikte van dit pakket is gemiddeld 35 cm.

Bij boring 3 betreft dit een 60 cm dik zwak siltig, zeer fijn en lichtbruingrijs zandpakket, dat grijze vlekken bevat, pakket 3.

Vanaf 130 cm –mv tot gemiddeld 70 cm –mv wordt in het gehele plangebied een zeer fijn, zwak siltig, matig humeus en donkerbruin zand aangetroffen, pakket 4. In het humeuze pakket, dat plaatselijk een gevlekt karakter heeft, worden recente insluitsels zoals baksteen en puinresten aangetroffen. In boring 1 heeft de top van het pakket een donkergrijze kleur.

Het boven beschreven humeuze pakket wordt vervolgens weer met een scherpe grens afgedekt door een zwak siltig, zeer fijn, zwak humeus en bruingrijs zand, waarin zich baksteenfragmenten en puinresten bevinden, pakket 5. Dit pakket wordt tot aan de basis van de betonvloer aangetroffen.

3.2.3 Interpretatie

Pakket 1 betreft de ongestoorde natuurlijke ondergrond en kan vooralsnog aangemerkt worden als 'dekzand'. Zoals aangegeven in paragraaf 2.3.2 bestaat over de exacte oorsprong ervan evenwel discussie. Pakket 2 kan gezien de overeenkomsten in samenstelling met pakket 1 gezien worden als een inspoelingslaag die in de top van het 'dekzand' ontstaan is als gevolg van inspoeling vanuit het bovengelegen pakket 4. Het bij boring 3 aangetroffen pakket 3 betreft gezien de grijze vlekken een omgewerkte laag, die ontstaan is door bewerking van de bodem waarbij pakket 2 vermengd is met de top van pakket 1. Dit wordt bevestigd door het feit dat bij boring 3 de ongestoorde top van pakket 1 beduidend dieper ligt dan bij boring 1 en 2.

Pakket 4 kan gezien het humeuze en omgewerkte karakter gezien worden als een akkerpakket of plaggendek. Deze is bij onderzoek al vaker aangetroffen en de vorming ervan loopt mogelijk door

²⁰ Bosch 2005; Nederlands Normalisatie-Instituut 1989.

tot in de 18^e eeuw. Pakket 5 tenslotte betreft een opgebracht pakket, waarschijnlijk ter egalisering van het terrein direct voorafgaand aan de aanleg van de woningen in 1947.

3.3 Conclusies

De in paragraaf 3.1.1 gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

- *Wat is de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van de ondergrond in het plangebied?*
De bodem bestaat uit 'dekzand'. De keileem-afzettingen zijn niet bereikt. Deze bevinden zich vermoedelijk op een diepte van 5 m of meer beneden maaiveld. Aan de top van het 'dekzand' is sprake van een akkerpakket of plaggendek.
- *In hoeverre is deze opbouw nog intact?*
De bodemopbouw is op de locaties van de boringen nog geheel intact. Ter plaatse van de kelder in de zuidwesthoek van het pand zal deze echter verstoord zijn (zie afb. 6).
- *Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied?*
Ja, op het dekzand bevindt zich een akkerpakket of plaggendek. Op basis van het hier besproken booronderzoek kan de ouderdom daarvan niet bepaald worden, maar bij onderzoek elders in Urk is een datering in de periode van de 13^e t/m 18^e eeuw vastgesteld.
- *Zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP?*
De onderzijde van het akkerpakket of plaggendek bevindt zich op circa 1,3 m – Mv, d.w.z. circa 6,93 m + NAP. De top bevindt zich op circa 70 cm – mv, d.w.z. 7,53 m + NAP.
- *Alhoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, zijn er desondanks toch archeologische indicatoren aangetroffen?*
Nee
Zo ja:
 - *Op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP zijn deze archeologische indicatoren aangetroffen?*
Niet van toepassing
 - *Wat is de horizontaal ruimtelijke spreiding van deze archeologische indicatoren?*
Niet van toepassing
 - *Wat is de aard en ouderdom van deze indicatoren?*
Niet van toepassing
- *In welk opzicht kan op basis van het veldonderzoek de archeologische verwachting worden bijgesteld?*
De bodemopbouw is ter plaatse van de boringen nog geheel intact. De opgestelde archeologische verwachting kan vooralsnog gehandhaafd blijven.
- *In hoeverre worden de (mogelijk aanwezige) archeologische waarden bedreigd door toekomstige planontwikkeling?*
Zowel bij de sloop van de funderingen van de bestaande woning als de aanleg van de fundering van de nieuwe woning, inclusief de kelder zal het archeologisch interessante niveau aangesneden worden.
- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*
Nee, aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische waarden kan vooralsnog niet uitgesloten worden. Gezien het relatief kleine oppervlak van het plangebied en het feit dat een deel hiervan al is verstoord bij de aanleg van de uit 1947 daterende kelder wordt een archeologische begeleiding van de sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden geadviseerd.

4 Aanbeveling

Uit de tijdens het onderzoek verkregen gegevens blijkt dat de bodemopbouw binnen het plangebied intact is. De enige uitzondering hierop betreft de locatie van de uit 1947 daterende kelder in de zuidwesthoek van de bestaande woning. Verder is vastgesteld dat sprake is van de aanwezigheid van een akkerpakket of plaggendek. De ouderdom daarvan kan op basis van de boorgegevens niet bepaald worden, maar bij onderzoek elders in Urk is een datering in de periode van de 13^e t/m de 18^e eeuw vastgesteld. De opgestelde archeologische verwachting kan daarom vooralsnog gehandhaafd blijven en de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische waarden kan vooralsnog niet uitgesloten worden.

Gezien dit gegeven adviseert ADC ArcheoProjecten om in het plangebied tijdens de sloop- en graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een opgraving (AB/Opgraven). Dit betekent dat bij de civiele werkzaamheden aangetroffen vondsten of archeologische sporen worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd.

De keuze voor deze vorm van vervolgonderzoek is gebaseerd op het relatief kleine oppervlak van het plangebied en het feit dat een deel hiervan al is verstoord bij de aanleg van de uit 1947 daterende kelder.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE). Geadviseerd wordt om in samenspraak met de bevoegde overheid te kijken of de begeleiding eventueel uitgevoerd kan worden door de lokale amateurvereniging.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Alterra**, 2003, Digitale Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:25.000.
- Berg, G. van der**, 2004, Archeologische opgraving Urk Wijk 5-109. *Hollandia reeks 52*, Zaandijk.
- Bosch, J.H.A.**, 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Heide, G. van der**, 1990, Flevoland. Land van mensenhand, Zwolle.
- Kerkhoven, A.A.**, 2003, Rogge, zout en bodemschatten. De archeologie en het cultuurlandschap van Urk in de Late- en Post-Middeleeuwen, Lelystad.
- Mulder, E.F.J. de, Geluk, M.C., Ritsema, I.L., Westerhoff, W.E., Wong, T.E.**, 2003, De ondergrond van Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Normalisatie-Instituut, Nederlands**, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Oudhof, J.W.M. & Gouw, M.J.P.**, 2003, Archeologische basiskaart gemeente Urk. Vestigia rapport V65, Amersfoort.
- SIKB**, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1988, Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 20 West (gedeeltelijk) en 20 Oost/Lelystad.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen**, 2012: *Leidraad inventariserend veldonderzoek*. Gouda (SIKB uitgave, geactualiseerde versie).
- Wiggers, A.J.**, 1955, De wording van het Noordoostpoldergebied; Van zee tot land 14. Directie van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken), Zwolle
- Wiggers, A.J.**, 1986, Wording en opbouw van de noordoostpolder; Flevobericht 269, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<https://easy.dans.knaw.nl>
<http://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
<http://www.ruimtelijkeplannen.nl>
<http://www.dinoloket.nl>
<http://www.bodemloket.nl>
<http://www.topotijdreis.nl>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Detailkaart van het plangebied en locaties van de verrichte boringen.
- Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
- Afb. 4 Locatie plangebied, rood, circa 1850
- Afb. 5 Locatie plangebied, blauw, circa 1953.
- Afb. 6 Bouwtekening pand 1947
- Afb. 7 Boring 2

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Verklarende woordenlijst

ABbv Archeologische Begeleiding bij beperkte verstoring.

AHN Actueel Hoogtebestand Nederland. Een landsdekkend digitaal gegevensbestand met zeer nauwkeurige hoogtegegevens.

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1). Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RCE en de provincies en wordt beheerd door de RCE.

ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RCE beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

Boorstaat Beschrijving van een boorkolom wat betreft de lithologie (bodempopbouw), de bodemvorming, de sedimentologische kenmerken (afzettingskenmerken) en de archeologische indicatoren.

CAA Centraal Archeologisch Archief.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

GIS Geografische InformatieSystemen.

GPS Global Positioning System.

IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, een door de RCE geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend VeldOnderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

IVO-P Inventariserend VeldOnderzoek in de vorm van proefsleuven.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeed, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

-mv Onder maaiveld.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

NEN Nederlandse Norm.

NITG-TNO Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen.

PvA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

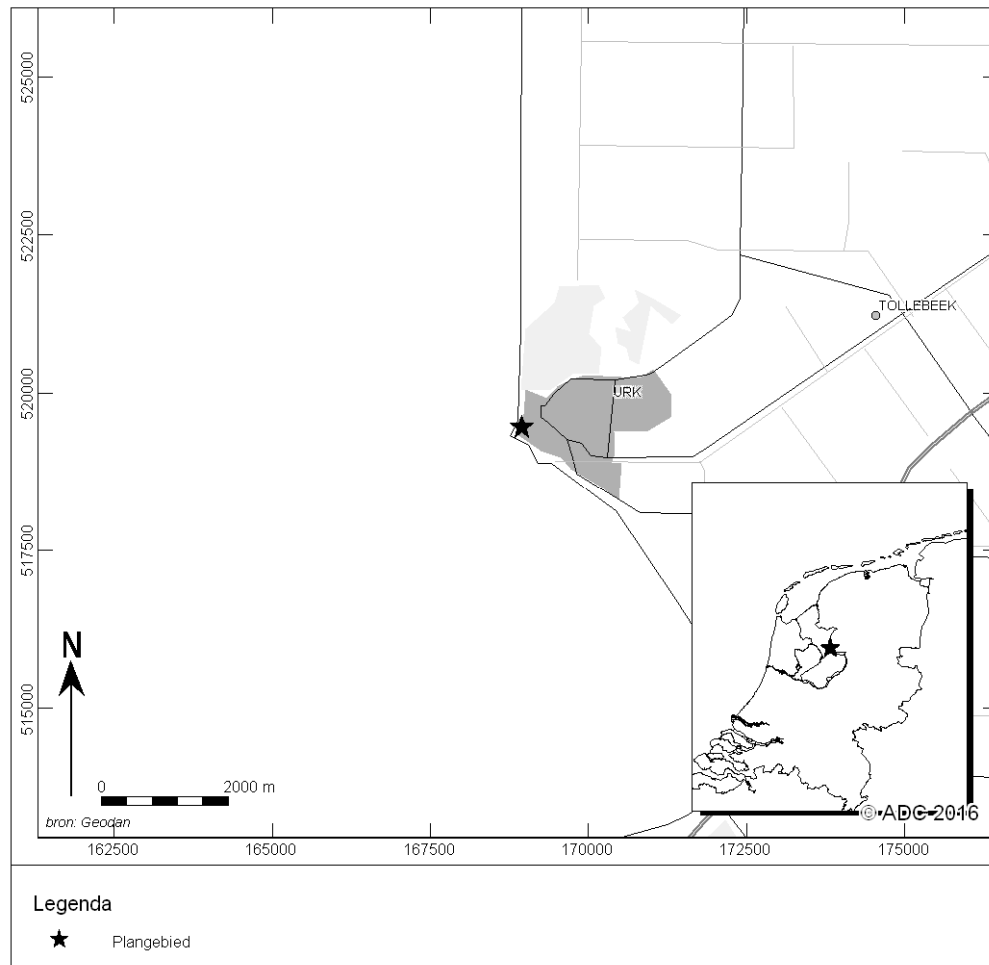
PvE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, voorheen ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) en later RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg).

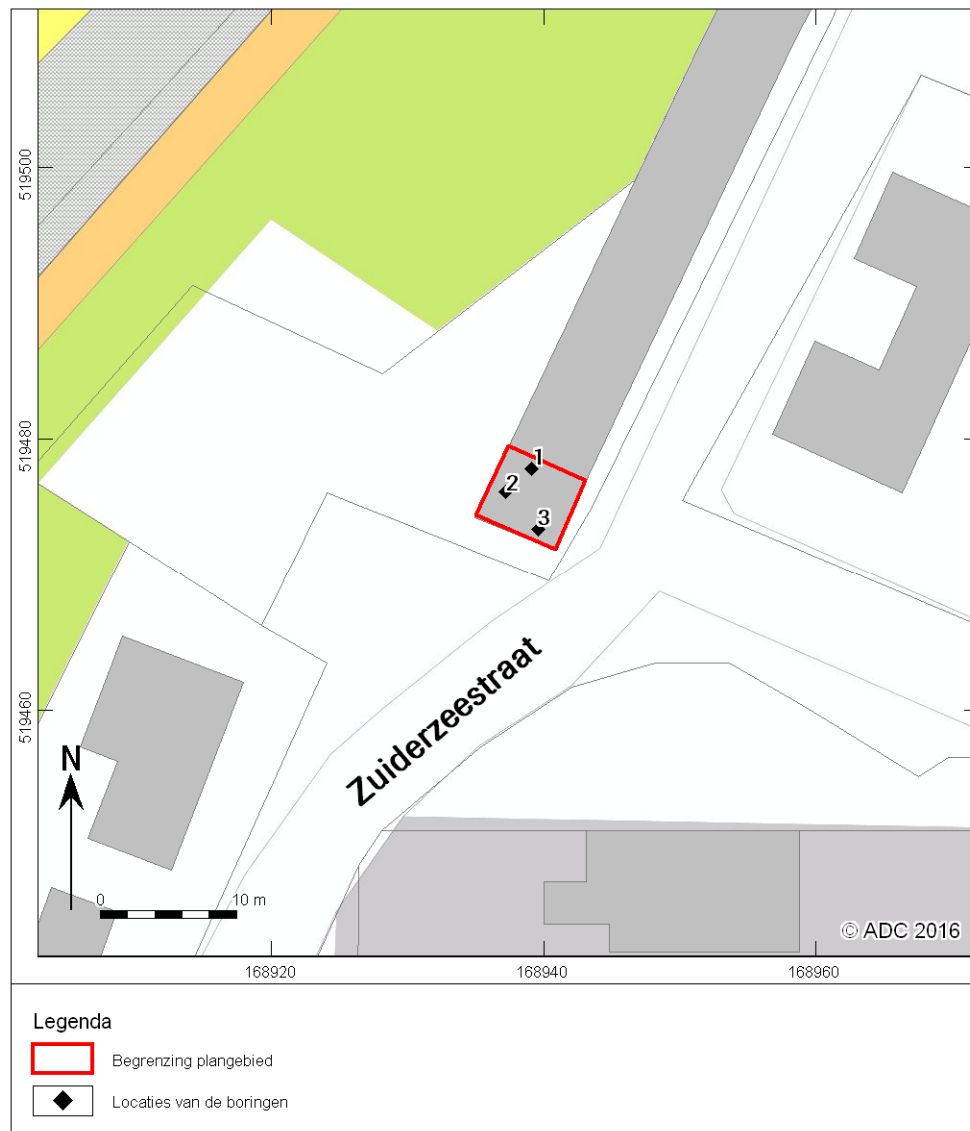
SBB Standaard Boor Beschrijvingsmethode.

SCEZ Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. Deze door de provincie in het leven geroepen instelling voorziet in een belangrijk deel van de uitvoering van het door de provincie geformuleerde beleid.

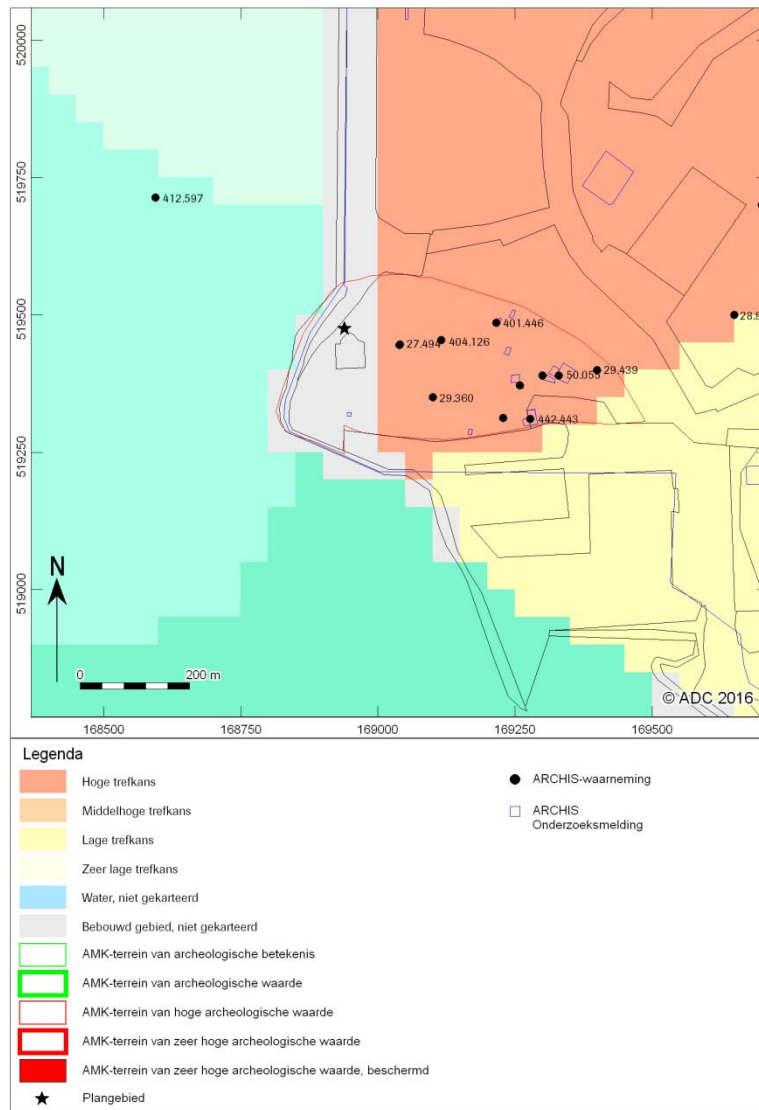
Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied en locatie van de verrichte boringen

Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 4 Situatie plangebied, rood, circa 1850. Bron www.topotijdreis.nl

Afb. 5 Locatie plangebied, blauw, circa 1953. Bron www.topotijdreis.nl

Afb. 6 Bouwtekening pand 1947

Afb. 7 Boring 2

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maaiëldhoogte (cm)	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	bodemhorizonten	overig
1	168.939	519.478	848	0	30							
				30	45	zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	grijs-bruin	kalkloos		Beton
				45	60	zand	matig siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos		opgebrachte grond
				60	130	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin	kalkloos		spoor puinresten
				130	160	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-bruin	kalkloos		weinig puinresten; spoor baksteen
				160	200	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	dekzand
2	168.937	519.476										
				0	30							beton
				30	65	zand	zwak siltig; zwak humeus	zeer fijn	bruin-grijs	kalkloos		opgebrachte grond; weinig baksteen; weinig puinresten
				65	125	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin	kalkloos		weinig baksteen; spoor puinresten
				125	165	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-bruin	kalkloos		
				165	200	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	dekzand
3	168.939	519.473										
				0	30							Beton
				30	80	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	grijs-bruin	kalkloos		spoor puinresten; weinig bruine en grijze vlekken; opgebrachte grond
				80	130	zand	zwak siltig; matig humeus	zeer fijn	donker-bruin	kalkloos		spoor grijze vlekken;
				130	190	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos		weinig grijze vlekken; omgewerkte grond
				190	240	zand	zwak siltig	zeer fijn	licht-grijs	kalkloos	C-horizont	dekzand